

*П.Т. САБЛУК, доктор економічних наук,
професор, академік НААН, заслужений діяч науки
і техніки України, академік-секретар
Відділення аграрної економіки і продовольства
Національна академія аграрних наук України*

Об'єктивні передумови створення і забезпечення функціонування Національного наукового центру “Інститут аграрної економіки”

Історія людства і кожної країни підтверджує ту незаперечну істину, що в найважчі періоди свого функціонування, коли треба було дійти до єдиної правильної відповіді у пошуках свого розвитку, люди зверталися до науки. Вона і тільки вона окреслювала правила їхньої поведінки. За умови всебічного використання наукових надбань держави, а разом із ними люди, що проживають у ній, досягли високого рівня матеріального й духовного життя. Іншої альтернативи у визначенні перспектив розвитку в світі немає, і в Україні також. Науковий внесок українців у розвиток світової цивілізації – загальновідомий. Це розуміли лідери української спільноти за всі роки свого існування – аж до її теперішнього виокремлення в самостійну державу. Але розуміння та практичне втілення результатів науки необхідного узгодження не завжди одержували.

Навіть більшовики у свій час зверталися до науки з проханням відпрацювання нею бажаних їм шляхів розвитку держави. З цією метою створювали низку інститутів, у т.ч. аграрного профілю, які повинні були дати відповідь на питання, як наростити виробництво продукції і тим самим забезпечити всесвітню перемогу соціалізму. Якщо ті чи інші пропозиції не вписувалися в їхню іде-

ологію, створені інститути розформовували, а працюючі в них люди (як правило, які мають свою думку) – знешкоджувалися.

Не оминула така доля й Інститут аграрної економіки (нині ННЦ “ІАЕ”), оскільки наростаючий розвиток соціалістичної перебудови в сільському господарстві вимагав цілеспрямованого за тодішнім сценарієм наукового обґрунтування соціалізації на селі.

Із цієї причини наприкінці 1928 року при Наркомземі Української Республіки був створений Український науково-дослідний інститут економіки і організації сільського господарства. Як юридично самостійна наукова установа він проіснував нетривало. Пізніше, під назвою Інститут соціалістичної реконструкції, був приєднаний до інших наукових установ Всеукраїнської асоціації марксистсько-ленінських інститутів. З участю науковців асоціації здійснювалася індустріалізація (за рахунок селян) країни, колективізація дрібних селянських господарств, будівництво колгоспного ладу, репресії та інші негаразди в будівництві соціалізму на селі. Саме тому нинішнє покоління науковців Інституту підтримує вчених економістів-аграрників того покоління, які відмежовували свої дослідження в той період від таких процесів. Водночас у країні була нагальна потреба в об'єктивних наукових дослідженнях, які б спрямовувалися на

розв'язання економічних проблем у розвитку сільськогосподарського виробництва і республіки в цілому.

Особлива необхідність виникла в цьому в післявоєнний відбудовний період. Саме тоді утверджувалися самостійність господарювання, концентрація й спеціалізація аграрного виробництва, розбудова матеріально-технічної бази, в т.ч. реорганізація МТС; зароджувався економічний інтерес до виробництва через ціну та оплату праці, госпрозрахунок, що сприяло утвердженню ідеології економічної самостійності України і людей. Розвиток аграрної економічної думки почав набувати нового спрямування, а організаційно-економічна робота в аграрній сфері перетворювалась у системний, самостійний вид діяльності, напрями розвитку якого необхідно було координувати. Цим самим об'єктивно виникла необхідність створення інституту, якому довелося б узяти на себе таку функцію. Більше того, треба було забезпечити економістів-аграрників, які як спеціалісти мали виконувати функції економічної діяльності, науковими розробками для їх освоєння. З цією метою слід було визначитися зі складовими цієї діяльності, змістом кожної з них. Дана функція також покладалася на інститут. За весь час його функціонування взята місія ним успішно виконувалася і продовжує виконуватися. Всі агро-економічні інституції України в той час тією чи іншою мірою ставали співвиконавцями наукових досліджень з проблем аграрної економіки. Тому можна стверджувати, що по наукових розробках Інституту для аграрної сфери готувалися кадри – спеціалісти економічного профілю.

Значною мірою такому зростанню сприяло й те, що перший його директор – І.Н. Романенко одночасно був завідувачем кафедри економіки сільського господарства Української сільськогосподарської академії, лекції якого мені пощастило слухати. І.Н. Романенко був знаним ученим, видатною особистістю, яка залишила відчутний слід в аграрно-економічній науці.

Незважаючи на те, що аграрна економіка сприймається більшістю людей як щось єдине ціле, вона має свої взаємозв'язані та взаємозумовлені складові. Функціонування

аграрної сфери в кожний період вимагає наукового розв'язання і супроводження найактуальніших для конкретного часу проблем, на які інститут та його науковці повинні були давати відповідь.

Зокрема, в період директорства І.Н. Романенка основна увага була зосереджена на проблемах зонального розміщення й спеціалізації сільськогосподарського виробництва, розробці систем ведення сільського господарства в зональному розрізі, концентрації виробництва, меліорації та зрошуваному землеробстві, формуванні витрат виробництва, продуктивності та оплаті праці. Але більшість досліджень того періоду мали кількісний характер.

Пізніше посаду директора з 1967 по 1978 рік обіймав І.І. Лукинов, який був і моїм науковим керівником. Із третім директором О.О. Сторожуком (1978–1988 рр.) пощастило працювати під його керівництвом в одному відділі. Таким чином, ідеї цих трьох видатних людей довелося продовжувати розвивати та втілювати у подальше життя і практичну діяльність Інституту вже мені майже 25 років. Створену в ньому наукову школу директорства я передав своєму учневі, академіку Ю.О. Лупенку (з 2011 р.).

Потрібно наголосити на далекоглядності й компетентності попередніх керівників і науковців досліджень, їх наукових напрямів, що визначали головне завдання аграрної економіки. Адже проблеми розширеного відтворення виробництва та вирішення соціальних питань на селі, забезпечення прибутковості господарювання всіма аграрними суб'єктами на засадах госпрозрахунку, залучення всіх механізмів й інструментів для ефективного використання землі, праці, матеріальних ресурсів були, є і завжди визначатимуть діяльність Інституту.

Як приклад, треба згадати попередню теорію утвердження в практику господарювання регуляторів економічного характеру. Відомо, що умови, які складаються, залежать певною мірою від конкретного періоду. І саме тоді, коли в країні ідеологічно відкидалося поняття собівартості, структури витрат, такими вченими, як І.Н. Романенко, О.О. Сторожук, П.П. Німчинов була доведена їхня об'єктивна потреба в економічному

регулюванні виробництва, а також введено у практику господарської діяльності в усьому колишньому Радянському Союзі.

Пізніше – вчені О.М. Онищенко, М.П. Вітковський, В.Н. Зимовець, В.Ю. Протасов та інші займалися проблемами визначення прибутку (збитку) господарюючих суб'єктів, що стало поштовхом для утвердження тих же госпрозрахункових принципів господарювання. Це допомогло сільськогосподарським підприємствам у здійсненні процесів оптимізації, їхньої спеціалізації, кооперування, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, формування трудових колективів, управління й вивчення системи оплати праці.

Тому можна твердо заявити, що цей період наукової діяльності Інституту характеризується як організаційно-визначений по основних напрямках функціонування аграрної економіки, бо саме життя вимагало конкретного направлення по всіх актуальних питаннях господарської практики, і з цими завданнями науковці повністю впоралися. З позицій пройденого часу нині можна стверджувати, що закладені в практику діяльності й життя селян принципи госпрозрахунку лягли в основу утвердження самостійності України та є визначальними і в нинішній час в обговоренні напрямів її розвитку.

Початок становлення й розвитку Інституту характеризуються розробками таких наукових досліджень, як розкриття проблем щодо організаційного зміцнення господарюючих суб'єктів, визначення ролі МТС у розвитку колективного господарювання, обґрунтування шляхів збільшення виробництва продукції землеробства і тваринництва, зниження її собівартості, удосконалення системи обліку й звітності та інших не менш актуальних напрямів.

Інститут вів підготовку наукових кадрів – почала працювати аспірантура, набір аспірантів щорічно збільшувався. За 1960 рік в аспірантурі навчалося 34 особи, а в наступному 1961 році – 58 осіб. Усього за 60 років діяльності Інституту аспірантську і докторську підготовку одержали близько 6000 осіб. При інституті функціонує центр із підготовки та здачі кандидатських екзаменів по всіх необхідних для аграрно-економічного про-

філю спеціальностях. Із 1990 року ведеться робота вченими радами по захисту докторських і кандидатських дисертацій із чотирьох економічних спеціальностей. Серед випускників аспірантури й докторантури такі відомі особистості в політичній і державній діяльності, як І.С. Плющ, В.А. Ющенко, П.Т. Саблук, Г.Й. Удовенко, І.Г. Кириленко, Г.М. Калетник, В.О. Кисельов, В.Ф. Шпак, В.Б. Шкляр, В.П. Ситник, Ю.Я. Лузан, В.П. Рябоконт, М.В. Гладій, А.С. Малиновський, М.П. Сорока, М.В. Вишиванюк, Б.К. Супіханов, Ф.О. Ярошенко, О.В. Сень, О.М. Царенко, М.Я. Шулежко, Е. Булігенов, Р.Т. Ковальова. В науці та освіті на керівних посадах працюють А.С. Даниленко, О.Н. Непочатенко, О.В. Скидан, Є.В. Імас, В.І. Аранчій, Ю.О. Лупенко, Я. Карич, Е. Деліч, Х.Х. Кусаїмов та інші, які нині обіймають посади завідувачів кафедр, ректорів та проректорів діючих вузів.

Активно працював колектив Інституту над проведенням республіканських і зональних наукових конференцій, семінарів, нарад, читанням лекцій з основних проблем економіки аграрного виробництва. Підготовка до видання наукових праць, монографій, рекомендацій була важливою складовою його діяльності. З актуальних проблем аграрної економіки видано понад 2000 наукових книг.

Для посилення впливу Інституту на економічні процеси в аграрній сфері в 1996 році на громадських засадах було створено Конгрес учених економістів-аграрників. Засідання його відбувалися, як правило, на початку кожного року з тим, щоб працюючі в різних регіонах науковці керувалися узгодженою ідеологією. Членами Конгресу стали всі доктори економічних наук, професори, які працюють в аграрній сфері. Вважаю, що наявні нині в аграрній економіці позитивні результати можна віднести до активу роботи Конгресу, завдяки якому відбувалася консолідація та координація зусиль науковців. У центрі роботи Конгресу завжди були провідні вчені, науковці інституту й аграрної сфери І.І. Лукінов, М.В. Зубець, В.П. Ситник, В.Г. Геєць, П.Т. Саблук, М.П. Вітковський, О.М. Шпичак, М.Й. Ма-

лік, В.Я. Месель-Веселяк, П.І. Гайдуцький, В.Г. Андрійчук, Б.Й. Пасхавер, М.Я. Дем'яненко, Г.Г. Кірейцев, В.Й. Шиян і багато інших, а також іноземні учасники – С. Джонсон, В.Г. Гусаков, Г.А. Калієв, І.І. Ушачов, В.С. Дога та інші.

Неабияку допомогу у виконанні функцій Інституту відіграв заснований за його ініціативою журнал “Економіка АПК” (Саблук П.Т., Крисальний О.В. і створене при інституті видавництво (Саблук П.Т., Скупий В.М.). З їх організацією в Інституті з'явилася можливість “обнародувати” результати наукових досліджень, думки вчених щодо розв'язання тих чи інших завдань. На нинішній час журнал є одним із найвідоміших видань України. За період існування цього видання в ньому опубліковано близько 7000 статей науковців та виробників України. Журнал сприяв захисту докторських і кандидатських робіт докторантів й аспірантів, які потім ставали активними науковими співробітниками Інституту, наукових установ України, управліннями органів влади та виробниками регіонів України.

За весь період його функціонування особлива увага приділялася створенню високоінтелектуального кадрового потенціалу, здатного розв'язувати складні проблеми розвитку аграрної економіки України. Значний внесок у становлення і розвиток інституту, проведення наукових досліджень, крім керівників інституту, належить: А.Ф. Чайковському, О.М. Онищенку, П.Г. Дубінову, Б.М. Середенку, І.Й. Дорошу, І.І. Жадану, М.Я. Кушвіду, В.Н. Зимовцю, М.П. Вітковському, Л.С. Пристапчуку, П.Ф. Веденічеву, В.Я. Месель-Веселяку, В.М. Скупому, В.Г. Більському, П.П. Німчинову, Й.С. Пасхаверу, М.І. Нижньому, Б.З. Харченку, М.Д. Кошляку, С.Г. Криштабу, М.А. Ящуку, В.Б. Моссаковському, Л.К. Суку, В.І. Криворучку, Г.М. Підлісецькому, М.Х. Вдовиченку, О.А. Бугуцькому, В.І. Бойку, І.Х. Степаненку, О.М. Шпичаку, М.Я. Дем'яненку, В.В. Юрчишину, М.Ю. Коденській, К.І. Якубі, В.Ю. Протасову, М.С. Дроздову, Б.К. Скирті, В.І. Котелянцю, М.Ф. Кропивку, А.А. Фесині, Д.В. Полозенку, Ю.С. Коваленку, О.А. Рябчику, М.І. Щуру, А.П. Опрі, В.І. Жміньку,

М.М. Федорову, М.М. Олійнику, М.П. Поліщуку, М.Й. Маліку та іншим.

Як теоретичні, так і практичні напрацювання Інституту одержали схвалення не тільки в Україні, а й за її межами. В Інституті постійно вдосконалюються теоретичні основи практичної економіки в аграрній сфері. Слід підкреслити, що така теорія має бути визначальною і на перспективу. Необхідний досвід для цього є. В інформаційно-аналітичній системі “Бібліометрика української науки” станом на березень 2015 року розміщено вибірку 100 найбільш цитованих учених, усіх профілів за h-індексом (кількістю статей науковця, на які є посилення), де за порядковим 21-м номером прізвище П.Т. Саблука.

Значний внесок у розвиток економічної науки належить І.І. Лукінову. Ним було започатковано проблемний принцип організації економічних досліджень, оцінки макроекономічних процесів в агропромисловому комплексі. За безпосередньої участі І.І. Лукінова були розгорнуті наукові дослідження в напрямі від організаційних параметрів до вартісного опосередкування всіх складових виробничих процесів, забезпечення прибутковості діяльності господарюючих суб'єктів. З цією метою досліджувалося місце кожного фактора в економічному регулюванні виробництва, одержанні фінансових результатів – прибутків чи збитків. Було проведено економічну оцінку земель. Проте тематика економічних досліджень не охоплювала зростаючих потреб сільського господарства.

Життя вимагало глибших наукових розробок. Враховуючи вимоги, що висувалися, спираючись на високий ступінь зрілості вчених економістів, організацію проведення наукових досліджень в Інституті було перебудовано за проблемним принципом. Дослідницька діяльність зосереджувалася на економічних проблемах використання землі, підвищенні економічної ефективності основних фондів, капітальних вкладень і нової техніки, удосконаленні організації, нормування й оплати праці, економічному регулюванні аграрного виробництва, удосконаленні розміщення та спеціалізації сільського господарства, методів дослідження, планування, обліку й аналізу сільськогоспо-

дарського виробництва на основі застосування прикладної математики та обчислювальної техніки.

З ініціативи І.І. Лукінова було започатковано видання наукових доповідей-аналізів, які надсилалися керівним органам країни й одержували позитивну оцінку як управлінців, так і наукової громадськості. На підставі глибокого економічного аналізу було порушено питання диспаритету цін на сільськогосподарську та промислову продукцію. Підсумком багаторічних досліджень стала фундаментальна праця – монографія І.І. Лукінова “Відтворення і ціни”, в якій розвинено теорію відтворювальних процесів в аграрній сфері, проаналізовано структуру суспільного виробництва, економічні взаємозв’язки, цінову систему та її функції у відтворювальному процесі. Дано глибоку характеристику процесу формування цін і системі їх взаємоузгодження, визначальної ролі оптових цін на промислові товари, досліджено рух та вплив на виробництво закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію, значення стабільності державних роздрібних цін й обґрунтовано економічні основи їх регулювання.

У цей період опрацьовано пропозиції щодо розвитку і спеціалізації сільськогосподарського виробництва по природно-економічних зонах України, організації аграрно-промислових об’єднань із раціональним кооперуванням сільськогосподарських підприємств. Розроблено рекомендації щодо розвитку міжгосподарської кооперації, в яких визначено закономірності, принципи, організаційні форми й типи міжгосподарських підприємств і об’єднань, етапи їх формування, схеми управління й економічних відносин. Ці розробки були схвалені вищестоячими органами України. У дослідження цієї проблеми зробили значний внесок І.І. Лукінов, І.І. Жадан, П.Г. Дубінов, О.В. Крисальний, В.Я. Месель-Веселяк, В.І. Криворучко, П.Т. Саблук.

Під керівництвом В.В. Юрчишина, І.Х. Степаненка, М.Ф. Кропивка, С.О. Юшина, В.М. Малеса, В.В. Россохи проведені плідні дослідження з питань управління виробництвом, результати яких знайшли широке запровадження. В Інститу-

ті було опрацьовано систему управління сільськогосподарським виробництвом у ланці “підприємство-район”. Підготовлені рекомендації щодо удосконалення структури управління й організації диспетчерської служби, розроблені Положення про основні функції та нормативи штатної чисельності керівних працівників, спеціалістів і обслуговуючого персоналу для управлінь сільського господарства районів.

Питаннями ефективного використання капітальних вкладень та формування матеріально-технічної бази в сільському господарстві активно займалися І.Й. Дорош, В.Г. Більський, В.І. Котелянець, Г.М. Підлісецький, М.І. Кісіль, О.В. Захарчук, П.А. Стецюк; організації оплати, нормування й продуктивності праці у виробництві сільськогосподарської продукції – М.І. Нижній, М.П. Поліщук, Л.С. Пристапчук, О.А. Бугуцький, В.С. Діесперов, Г.І. Купалова, К.І. Якуба, Ю.О. Лупенко; оцінки та раціонального використання земельних ресурсів – Б.З. Харченко, М.М. Федоров, С.Г. Криштаб; меліорованих земель О.І. Здоровцов, В.І. Жмійко; організації заготівель сільськогосподарської продукції й фінансового забезпечення аграрних підприємств – В.Ю. Протасов, Д.В. Полозенко, С.С. Осадець, М.З. Сидоренко, І.В. Едельштейн; обліку – М.А. Ящук, П.Т. Саблук, В.М. Жук, Л.К. Сук, В.Б. Моссаковський та інші.

Значний доробок попередників у розвитку наукової думки втілений у подальше поглиблення й розвиток сільськогосподарського виробництва, адже протягом 1976–1985 років у сільському господарстві держави і в Україні в цілому відбувалися значні зміни в розвитку інтенсифікації виробництва. На селі помітно зросли обсяги капіталовкладень за рахунок будівництва птахофабрик, тваринницьких комплексів, тепличних комбінатів, уведено в дію нові зрошувані й осушувані землі, проводилася хімічна меліорація і т.п. Така участь науковців була на часі та давала плідні результати. По розв’язанню цих проблем сформувалася співдружність колективів, оскільки наукові дослідження проводилися в тісній координації з Інститутом економіки АН України,

економічним науково-дослідним інститутом Держплану України. Слід наголосити також на тісній співпраці з Білоруським НДІ економіки сільського господарства і профільними інститутами країн Прибалтики, Росії та Республік Середньої Азії.

Будь-які рекомендації передбачали показники очікуваного соціально-економічного ефекту, тобто результативність пропозицій була покладена як принцип в основу наукових розробок. Рекомендації визначали певні параметри прогнозованого об'єкта, процесу, організації, етапів досягнення поставленої мети. Слід зазначити, що науково-дослідна робота колективу чи окремого науковця підпорядковувалася відповідним директивам, програмам тощо. Але не слід розуміти це так, що наука того часу працювала в комфортних умовах і не вимагала особливих зусиль для розв'язання поставлених завдань. У той період особисті селянські господарства не вважалися типом суспільної організації продовольчого забезпечення. Тому всі розробки стосувалися розвитку агропромислового комплексу як цілісної системи, так і його міжгалузевих формувань, таких як АПО, РАПО й інших структур. Значну їхню частину було сформовано за участю Інституту (АПК "Смотрич", АПК "Нижинський", АПК "Рось", АПК "Тячівський" та ін.).

Треба зазначити, що Україна була полігоном (у доброму розумінні цього слова) опрацювання багатьох НОУ-ХАУ того часу, базою передового досвіду. Стосовно теоретичних питань із проблеми агропромислової інтеграції того періоду, то слід ще згадати таких відомих учених, які досліджували ці питання, передусім О.М. Онищенко, Г.О. Колесника, Ю.П. Лебединського, П.П. Борщевського, В.П. Мертенса, Л.І. Касьянова, П.П. Руснака й ін. Вагомий внесок у наукові розробки цього періоду таких учених Інституту як В.І. Бойко, В.Я. Месель-Веселяк, М.Ю. Коденська, В.І. Криворучко, М.І. Щур, М.С. Дроздов, В.Я. Амбросов, О.М. Шпичак, М.Я. Дем'яненко, М.П. Кононенко, Л.С. Краснокутська, О.О. Лук'яненко, Л.В. Федорова, В.М. Беззуб, П.М. Кривонос, Я.К. Білоусько, В.Л. Товстопят, Ю.С. Коваленко, О.І. Ковтун, П.В. Щепієнко, М.Й. Малік, В.М. Малес,

І.С. Харитончик та ін. Визначені для Інституту функції не можливо було б виконувати в один із найвідповідальніших періодів (1990–2006 рр.) не тільки його діяльності, а й у житті України, якби не були здійснені раніше всі вищезгадані наукові дослідження.

Особливу відповідальність було покладено на науковців у період директорства П.Т. Саблука. Україна стала незалежною державою. Треба було відповісти, якою в ній повинна бути економіка, в т.ч. в аграрній сфері; що позитивне слід використати від наукових розробок попередніх періодів, а що відкинути як непотрібне; які нові напрями необхідно розробити. Саме виходячи з таких позицій, науковці цього періоду по проблемах ціноутворення, земельних відносин, організації виробництва, оплати праці, фінансів та інформатизації запропонували суспільству схему і складові аграрних трансформацій при освоєнні ринкової системи господарювання як найбільш прогресивної. Саме завдяки реформам, що підтверджує нинішня реальна дійсність, аграрна сфера стала визначальною в становленні державності нашої країни. Необхідно підкреслити, що на той час Інститут був єдиною науковою установою України, що взяв на себе таку відповідальність, і це привело до відзначення докладених зусиль: її керівника нагороджено "Золотою зіркою" Героя України, а Інститут визнаний Національним науковим центром.

Великі завдання стоять на сучасному етапі. Вкрай необхідно дати відповідь, якою повинна бути економіка в об'єктивних умовах децентралізації влади. На наш погляд, мова повинна йти про розвиток територій, а це, насамперед, – розквіт аграрного виробництва. Розвинутою та перспективною буде держава, коли такими є її території. Одночасно повинна розв'язуватися проблема забезпечення економічного інтересу до життя і праці людей, які проживають на сільській території.

Насамперед, це створення належних умов для їх соціального облаштування. Заради цього українці добивалися незалежності й зобов'язані вибудовувати державу. На цих позиціях стоїть агроекономічна наука та її агроекономічне середовище, в якому функ-

ціонує Національний науковий центр “Інститут аграрної економіки”.

Нині виникла потреба обґрунтування питання стосовно того, як прискорити втілення в життя процесу освоєння ринкової економіки. Можна стверджувати, що науковий колектив Інституту в цей непростий період готовий дати відповідь на згадану проблему. Вже є напрацьований наукою досвід. Україна визнана світом як країна з ринковою економікою, і це є також заслугою науковців Інституту. Хоча не всі складові економічного механізму ще функціонують на ринкових засадах, але вина науки в цьому мізерна. Вони нею відпрацьовані, апробовані й передані в усі керівні інстанції держави.

Якщо наукові напрацювання ще не реалізовані, то причиною цього є дія окремих політичних сил, їхніх представників в органах державної влади та управління. Так, ще у 1990–1995 роках українською аграрно-економічною наукою теоретично було відпрацьовано зміст реформ, їхні складові, напрями і послідовність здійснення, які йшли в ногу з процесами, що відбувалися в країнах Балтії, Чехії, на території колишньої НДР та значно випереджали Болгарію, Румунію, Словаччину, інші країни колишньої соціалістичної співдружності. Але через опір опозиційних сил в Україні вони загальмувалися і продовжують гальмуватися до цих пір. Тому й не досягнуто бажаного результату, бо відомо, що краще їх було б не розпочинати, ніж зупинитися на стадії незавершеності. Але навіть за цих умов сільське господарство внесло і вносить найвагоміший вклад у державотворення.

Із цієї причини селяни за роки незалежності держави щорічно втрачали і втрачають близько 200 млрд грн прибутків. Такі втрати продовжують мати місце. Нині думки науковців інституту однозначні в тому, що невизнання ресурсу землі капіталом (активом), ціноутворювальним фактором, недержання від нього доходів нарівні з іншими видами ресурсів, неврахування цього ресурсу в усіх складових економічного механізму, цінні та фінансові проблеми агропромислового виробництва в ринковій системі господарювання неможливо розв’язати. Наукові напрацювання з цих питань є. Треба добитися

їх освоєння і забезпечити втілення на практиці. Це дасть простір для вирішення інших питань.

Зокрема, всім громадянам України, її керівному складу повинно стати зрозумілим, що розвиток аграрного сектору залежить від забезпечення відповідних економічних умов господарювання. До цих пір держава не створила належного економічного механізму розвитку сільського господарства як галузі з уповільненим оборотом капіталу, порушується об’єктивний економічний закон вартості.

У свій час завдяки науковому обґрунтуванню та наполегливості вчених Інституту уряд прислухався до їхніх пропозицій щодо необхідності значної економічної підтримки галузі. На березневому (1965 р.) Пленумі ЦК КПРС було прийнято широкомасштабну програму механізації, меліорації, хімізації сільського господарства. За рахунок держави побудовано зрошувальні й осушувальні системи, проводилися культуртехнічні заходи з гіпсування засолених і вапнування кислих ґрунтів. Держава регулювала ціни на матеріально-технічні ресурси, паливо та добрива таким чином, щоб сільське господарство працювало прибутково, виробництво сільськогосподарської продукції дотувалося. У результаті галузь почала розвиватися і до 1990 року було досягнуто відомих зрушень у позитивному напрямі.

Проте, незважаючи на значні капітальні вкладення держави, сільське господарство України, як основна складова АПК на найкращих у світі за якістю землях, все ще мало незадовільні умови відтворення. За рівнем розвитку й забезпечення населення продовольством сільське господарство України відстає від передових країн Європи та США. Основною причиною такого стану є відсутність економічної заінтересованості в результатах сільськогосподарського виробництва його учасників – селян, непоєднаність колективних і державних інтересів із заінтересованістю хліборобів.

Таке становище вимагало реформування вітчизняного аграрного сектору, розвитку форм господарювання на селі, економічного механізму ринкового змісту, дати відповідь на запити часу, розв’язувати завдання, що

виникали не за вказівками вище, а власними силами і, зокрема, які були сформовані в Інституті.

Першоосною аграрної реформи були напрацювання науковців із питань необхідності поглиблення господарського розрахунку, посилення при певних аспектах виробничої діяльності та підвищення ролі приватної ініціативи працівників сільськогосподарського виробництва. Запровадження підрядних і орендних форм господарювання було “зародком” сучасних аграрних перетворень, тобто наступні кардинальні зміни в системі господарювання не виникли на “порожньому” місці, вони мали глибоке теоретичне обґрунтування в працях І.І. Лукінова, П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина, П.І. Гайдучького, О.А. Бугуцького, М.І. Нижнього, М.П. Вітковського, Д.В. Полозенка, О.В. Крисального, М.Я. Дем’яненка, В.Я. Месель-Веселяка, М.Й. Маліка, О.А. Рябчика, В.І. Бойка, О.М. Шпичака, М.Ф. Кропивка, В.С. Дієсперова, М.Я. Кушвіда, Ю.О. Лупенка, Л.В. Романової.

Подолання відчуження працівника від власності, ініціативність та особисті показники, колективна праця з визначенням місця і внеску кожного в колективний результат стали невід’ємною складовою наукових досліджень. Із 1991 року почали формувати програми й тематику досліджень відповідно до вимог апробованої в цивілізованих країнах світу ринкової економіки. У межах виконання напрямів досліджень відпрацьовували відповідну проблематику.

Опрацювання методів переведення аграрних відносин в Україні на прогресивні здійснювали науковці, які досліджували соціально-економічні проблеми села (Саблук П.Т., Юрчишин В.В., Малік М.Й., Бойко В.І., Крисальний О.В., Булавка О.Г., Якуба К.І., Бородіна О.В.). Вчена рада Інституту аграрної економіки у 1989 році розглянула їх і схвалила.

Мотивацією реформування майнових відносин на селі був інтерес селян до власності. Паювання майна колективних сільськогосподарських підприємств розглядалось як початок реального переходу до приватної власності та наділення селянина статусом власника. Помітним явищем в інституті бу-

ла підготовка низки методичних і практичних матеріалів з проблеми формування підприємницького мислення на мікроекономічному рівні. На основі цих досліджень розв’язується проблема створення внутрішньогосподарського економічного механізму, де економічні інтереси працівників є визначальним фактором зростання ефективності виробництва у підприємствах з колективними формами організації виробництва.

Науковцями цього напрямку здійснено системний аналіз розвитку аграрних відносин, причин наслідків аграрної кризи, опрацьовано теоретичні засади місця й ролі аграрної політики в системі державотворення, поглиблено науково-методологічні основи селянського питання в сучасних аграрних відносинах, підходи до прогнозування соціально-економічних результатів аграрної реформи, підвищення надійності кадрово-управлінського забезпечення розвитку аграрного сектору економіки, здійснено аналіз формування різноукладності в ньому.

Поряд із цим важливими напрямками досліджень були соціальні питання, результатом вивчення яких стала розробка теоретико-методологічних і прикладних засад відтворення сільського населення та прогноз демографічного розвитку села, реформування системи управління соціальним розвитком сільських громад, поліпшення структури доходів сільського населення, формування соціальної політики держави на основі соціальних стандартів.

Проводилися дослідження тенденцій соціальних, економічних, ресурсозабезпечувальних процесів у сільському господарстві й на селі. Виявлено, що органи державної влади недостатньо приділяють уваги розв’язанню проблем у частині підвищення пенсій, заробітної плати. Розроблено науково-методологічні та організаційно-методичні основи стратегії розвитку сільського господарства, рекомендації щодо паювання, виділення в натурі й використання майна реорганізованих колективних сільськогосподарських підприємств, де визначено правові форми розпорядження майном як спільною частковою власністю, заходи щодо побудови орендних відносин; розроблено рекомендації з адаптації управління сільсь-

когосподарським підприємством до ринкових умов.

У рамках підтримки процесів розвитку зовнішньої торгівлі АПК України з країнами СНД обґрунтовано вплив вітчизняного аграрного капіталу на перебіг процесів, пов'язаних із забезпеченням зовнішньоторговельних зв'язків; опрацьовано можливі зміни зі вступом України до СОТ, заходи державної підтримки та регулювання на економічно-правовому рівні. З цією метою в інституті був створений відділ зовнішньоекономічних зв'язків з участю науковців якого (Фесина А.А., Власов В.І., Пугачов М.І., Саблук В.П.) розробляли умови врахування особливостей аграрної сфери при вступі й забезпеченні функціонування України у Світовій організації торгівлі.

Питання розвитку науки знайшли відображення у розробленій концепції розвитку аграрної науки в Україні, обґрунтовано її стан і суб'єктів наукової та науково-технічної діяльності, організаційної побудови, інформаційної бази аграрної науки та її перспективного розвитку. Були розроблені перспективні напрями розвитку техніко-технологічного забезпечення комплексної механізації конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на період 2006–2020 років; теоретико-методологічні та науково-прикладні засади розвитку ринку інновацій, їх використання в агропромисловому виробництві; опрацьовані теоретико-методологічні засади створення інноваційної продукції комерційного спрямування (Крисальний О.В., Курило Л.І., Тивончук С.О.).

Важливий блок питань розвитку аграрного сектора, пов'язаний із земельними відносинами та організацією виробництва, вирішувався науковцями відділення організації виробництва та земельних відносин (В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров, О.В. Ходаківська). Наукові дослідження вченими з цих проблем велися в двох основних напрямках. Перший – питання розвитку інтегрованих господарських формувань, фермерських і особистих господарств населення; другий – опрацювання наукових основ розвитку земельних відносин, раціонального використання й охорони земель в умовах аграрної реформи. Результатом досліджень

цього напрямку стали рекомендації колективу науковців щодо реструктуризації підприємств та їх підрозділів у напрямі їх організаційного удосконалення, поліпшення організаційно-технологічних складових нових формувань, обґрунтування важливих аспектів регулювання організаційно-економічних відносин між підрозділами товаровиробників-власників.

Колективом науковців розроблено пропозиції щодо організації ефективного виробництва в господарських формуваннях ринкового типу, в яких опрацьовано засади вдосконалення законодавчо-нормативної бази розвитку агропродовольчого сектору й підвищення ефективності функціонування різних господарських формувань у пореформений період, обґрунтовано прогностичні параметри їхньої діяльності: опрацьовано програму розвитку сільського господарства в Україні до 2020 року.

Велика увага приділялася дослідженням у системі земельних відносин, які втілено у розробці методологічних і організаційно-економічних основ трансформування земельних відносин до ринкових умов, стосовно яких обґрунтовано пропозиції щодо формування й функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення та його інфраструктури, удосконалення орендних земельних відносин, опрацювання методичних підходів щодо грошової оцінки сільськогосподарських земель.

Результати знайшли втілення у відповідних розділах до Законів України “Про загальнодержавну програму використання та охорони земель”, “Про державну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення”.

У наукових доробках вагоме місце посідають проблеми розвитку форм господарювання й створення ринку продовольства. Розроблено методичку побудови моделі інтегрованих формувань та економічний механізм взаємовідносин учасників. Висновок про те, що створення життєздатних інтегрованих формувань можливе тоді, коли сільськогосподарські виробники стануть реальними співвласниками переробних підприємств, не втратив актуальності й нині.

Відділенням ціноутворення та інфраструктури ринку (Шпичак О.М., Зимовець В.Н., Худолій Л.М., Шпикуляк О.Г., Воскобійник Ю.П.) опрацьовано теоретичні і практичні аспекти нетрадиційних підходів до проблеми ціноутворення. Реформування системи ціноутворення в Україні започатковано Законом “Про ціни і ціноутворення”. У процесі дослідження розкрито механізм міжгалузевого цінового паритету в АПК, економічні й соціальні наслідки ціноутворення.

Запропоновано механізм цінової підтримки, який передбачає запровадження цін підтримки на основні види сільськогосподарської продукції та еквівалентних цін (цін відтворення, що забезпечують сільськогосподарським товаровиробникам ціновий паритет).

У контексті програмних досліджень і передбачених ними завдань обґрунтовано найважливіші напрями здійснення підтримки виробників, механізм ціноутворення та пропозиції щодо формування цін на засоби механізації у тваринництві й кормозабезпеченні, опрацьовано методологічні основи формування ціни праці та стимулювання ефективного її функціонування.

Переважну більшість результатів досліджень було враховано у проєкті “Концепції реформування трудових відносин у сільськогосподарських підприємствах”, “Концепції реформування оплати праці в Україні”.

Розроблено теоретичні й методологічні основи ціноутворення на продукцію АПК, стратегію розвитку і механізм функціонування інфраструктури ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні в умовах ринкових відносин; удосконалення ціноутворення на продукцію АПК з урахуванням попиту й пропозиції; обґрунтування механізму поєднання вільного ціноутворення з елементами державного регулювання цін та доходів сільськогосподарських товаровиробників; розробка методології визначення рівнів заставних цін, цін підтримки на продукцію.

Результати дослідження використані у законодавчо-нормативних матеріалах: Законах України “Про державну підтримку сільського господарства України” (2003–2005 рр.); “Про ціни і ціноутворення на

сільськогосподарську продукцію” й “Про паритет цін на сільськогосподарську продукцію та спожиту в сільському господарстві промислову продукцію і послуги” (2002 р.); “Про зерно та ринок зерна в Україні” й змін до нього (2001–2005 рр.); “Про молоко та молочні продукти” (2002–2004 рр.); “Про м’ясо та м’ясні продукти” (2003 р.); “Про внесення змін до Закону України “Про збір на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства”; Про запровадження в народногосподарському комплексі показника норми прибутку” (2001–2003 рр.).

Проводилися дослідження проблеми методології аналізу, оцінки основних засобів та ціноутворення на матеріально-технічні ресурси (Підлісецький Г.М., Захарчук О.В., Герун М.І.), у контексті яких обґрунтовано методологію аналізу й оцінки основних засобів; розроблено проєкт методичного посібника з питань реформування власності в АПК та захисту майнових прав селян.

Відділенням фінансових відносин (Дем’яненко М.Я., Стецюк П.А., Навроцький С.А., Тулуш Л.Д.) розв’язувалася проблема створення фінансового механізму господарювання й ринку фінансів. Визначено, що з освоєнням ринкової економіки значно посилюється роль фінансової діяльності в господарюванні. Розроблено концепцію фінансово-кредитного механізму аграрного сектора економіки. Дослідженнями встановлено, що кредитна система потребує вдосконалення та розвитку. У сільській місцевості необхідно створити комерційні банки, земельний банк, кредитні кооперативні структури й удосконалювати механізм оподаткування доходів сільськогосподарських товаровиробників.

Розроблено концепцію податкової політики в агропромисловому комплексі з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва, виділено напрями удосконалення податкового механізму. Відповідні пропозиції направлялися в Кабінет Міністрів і Комісію Верховної Ради України. Розроблено методичні рекомендації з формування ринків фінансових ресурсів та концепцію розвитку фінансових агропромислових груп. Встановлено, що вихідною умовою для формування дійового фінансового меха-

нізму в аграрній сфері є відображення в ньому специфіки аграрної галузі з урахуванням фінансового стану.

Вивчалася проблема формування системи й механізмів фінансово-кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників у ринкових умовах, у контексті яких було розроблено систему і механізми залучення кредитних ресурсів в аграрний сектор; пропозиції щодо вдосконалення системи та механізмів оподаткування при оптимізації податкового навантаження з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва; обґрунтовано засади державної фінансової підтримки підприємств аграрного сектору АПК; пропозиції з удосконалення механізму страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників; забезпечено обґрунтування напрямів розвитку акціонерних відносин в агропромисловому виробництві; розроблено рекомендації з удосконалення формування фінансових ресурсів фермерськими господарствами, що сприяло удосконаленню фінансово-кредитних відносин.

Важливим аспектом досліджень було інвестиційне забезпечення аграрної сфери. Розроблено пропозиції щодо його поліпшення в ринкових умовах (Кісіль М.І., Коденська М.Ю., Кожем'якіна М.Ю.). Досліджено інвестиційні процеси в АПК, їхню ефективність у галузевому ракурсі, визначено особливості й механізми реалізації інвестиційної стратегії та політики в аграрному секторі економіки, методичні рекомендації щодо уточнення складу і вартості та відтворення пайових фондів майна реорганізованих сільськогосподарських підприємств; здійснювалося постійне удосконалення майнових відносин у реформованих сільськогосподарських підприємствах, порядку використання й розпорядження майном, що знаходиться у спільній частковій власності колишніх членів колективних сільськогосподарських підприємств.

В умовах освоєння інформаційних технологій значну увагу приділено проблемі вдосконалення бухгалтерського обліку, формування системи та механізмів обліково-аудиторського забезпечення сільськогосподарських підприємств у ринкових умовах (Саблук П.Т., Жук В.М., Моссаковський В.Б.,

Яшук М.А., Сук Л.К., Мельничук Б.В.), у контексті якої здійснювалася оцінка стану формування системи бухгалтерського забезпечення приватного і державного управління АПК в нових умовах господарювання. За розробками Інституту й нині організована система ведення обліку, економічного аналізу та аудиту не тільки в Україні, а й у країнах СНД.

Набули розвитку дослідження з розробки теоретико-методологічних засад організації та інформатизації управління аграрним сектором економіки країни у післяприватизаційний період (Кропивко М.Ф., Россоха В.В., Юшин С.О., Немчук В.П., Ковальова О.В., Ксенофонов М.М.), опрацьовано концептуальні засади й пропозиції щодо вдосконалення управління агропромисловим виробництвом, методологічні та методичні підходи до організації управління в сільськогосподарських підприємствах на засадах маркетингового і результативного управління.

На основі проведених розробок підготовлено проекти: Указу Президента України “Про національну дорадчу службу”, “Програма інформатизації АПК на період до 2020 року”, “Типове положення про районну інформаційно-консультаційну службу АПК України”, створено програмно-методичний комплекс “Прогноз” для прогнозування дохідності продукції рослинництва.

Можна з упевненістю стверджувати, що протягом усього періоду функціонування Інститут аграрної економіки, який із 2004 року є Національним науковим центром, повною мірою відповідав своєму головному функціональному призначенню – в науковому плані з теоретичного і практичного погляду ініціювати й домагатися разом із координуючою системою здійснення всіх прогресивних явищ в економіці агропромислової сфери. Забезпечення виробництва і переробки високоякісної продукції в необхідних для держави обсягах, прибутковості всіма суб'єктами господарювання, розв'язання соціальних проблем сільського розвитку – головне завдання діяльності Інституту на всі роки його існування. Цій меті мають бути підпорядковані програми та тематика досліджень по всіх складових аграрної економіки всіма її виконавцями.

У найближчій перспективі завдання агропромислового комплексу – виробництво сільськогосподарської продукції в обсягах, що гарантують продовольчу безпеку України, забезпечують раціональні норми споживання продовольства населенням, формування експортного потенціалу.

Для вирішення питань, які постійно виникають перед аграрною сферою України, повинен бути забезпечений економічний інтерес держави і людей до виробництва сільськогосподарської продукції, створення рівних можливостей для розвитку виробництва конкурентоспроможної продукції в різних господарських формуваннях; відпрацювання дієвих економічних механізмів стимулювання розвитку сільськогосподарського виробництва (цінова, кредитна, податкова політики); організація в сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах великотоварного виробництва раціональних розмірів; підвищення рівня інтенсифікації виробництва продукції в рослинництві й тваринництві; широке застосування інноваційних енергозберігаючих технологій; залучення в галузь капіталу промислових підприємств, фінансових і сервісних структур шляхом організації високотехнологічного ефективного виробництва на основі земельних відносин ринкового змісту; формування сучасної матеріально-технічної бази підприємств достатнім виділенням кредиту, розробленням та реалізацією інвестиційних проектів; запровадження механізмів фінансової підтримки сільськогосподарських галузей, особливо тваринництва; формування мережі сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, кредитних спілок і професійних об'єднань; участь усіх господарських структур у вирішенні питань економічного та соціального розвитку сільських територій.

Слід приділити особливу увагу виробників сільськогосподарської сировини, підприємств з її переробки і владних структур розв'язанню проблем, що склалися в окремих галузях агропромислового комплексу і, передусім, у тваринництві, де треба зупинити спад та забезпечити дальше нарощування продуктивного поголів'я, насамперед корів, у господарствах усіх форм власності й господарювання; реструктуризувати кормову

базу, забезпечити необхідний рівень годівлі худоби та поліпшити якість кормів; підвищити продуктивність тварин і птиці й економічну ефективність виробництва продукції в усіх галузях тваринництва; прискорити запровадження досвіду господарств, які не допустили спаду виробничого потенціалу тваринництва та забезпечили розширене відтворення в галузі.

Особлива відповідальність покладена на Інститут і нинішнє покоління його науковців. Необхідно якомога скоріше завершити освоєння ринкової системи господарювання, що неможливо без запровадження його ринкових механізмів по складових аграрної економіки на всіх ділянках економічної діяльності й рівнях управління нею, повною мірою використавши для цього напрацювання науковців у попередні періоди функціонування Інституту. Адже можливим стало завдяки проведеним реформам скорочення відставання по узагальненому показникові продуктивності виробництва від країн Європи вдвічі. Якби ці реформи були завершеними до кінця, сільське господарство вийшло б на європейський рівень. Із цією метою слід забезпечити практичних працівників необхідними посібниками. Україна повинна не тільки ввійти до складу країн із розвиненою ринковою системою господарювання, а й знайти кращі за існуючі в них форми і методи, які б враховували особливості держави, менталітет українців у господарюванні. При цьому дуже важливо творчо застосувати прогресивні напрями розвитку держави, задекларовані її керівництвом, у рівній мірі, як і зневолювати нежиттєві її рішення. В цьому плані необхідно:

1. Направити в русло розвитку задекларований курс на децентралізацію управління. За великим рахунком, це сприятиме розвитку сільських територій і, природно, розташованих на них сільських населених пунктів, господарюючих суб'єктів. Це підтверджує світовий досвід.

2. У центрі інтересу децентралізації управління економікою повинна бути людина, яка проживає на сільській території. У зв'язку із розосередженістю виробництва вона повинна мати не гірші, а кращі за інші верстви населення країни умови проживан-

ня, роботи, соціальної облаштованості, транспортного зв'язку й т.п. Відвідання школи, лікувального, культурного чи спортивного закладу, по потребах – магазину тощо повинно стати предметом турботи органів місцевого самоврядування як само собою зрозуміле явище. Рівень заробітної плати селян повинен бути не нижчим на 30% (як у нинішній час) від середнього по країні, а вищим на цю величину. За такої умови українські емігранти повернуться на свою рідну землю, (а їх майже 7 млн осіб), організують робочі місця та забезпечать розвиток сільської території. Таким чином, слід створити умови життя і праці на селі на рівні, вищому ніж у місті. Для цього виходити з тієї теоретичної й практичної істини, що селянин – це не лише фізична особа, а людина з наявними в неї почуттями власника землі та обладнання для виробництва і соціального облаштування, рівнем одержання доходів. На цій підставі повинна будуватися система економічних і виробничих відносин, включаючи земельні й трудові.

3. Забезпечити функціонування земельних відносин у цивілізованому варіанті. Всім жителям держави, особливо керівного його прошарку, повинно стати зрозумілим, що без створення умов для розвитку земельних відносин розв'язати проблеми економіки аграрної сфери (диспаритетності, прибутковості, кредитування тощо), як і всієї держави, неможливо. Земельні відносини – це складові виробничих та економічних відносин держави, з ними слід рахуватися повною мірою. Зокрема, їх треба враховувати в системі розподільчих (через бюджет) і регулюючих (через ціну) відносин держави. А це справа владних органів держави, тому твердження науковців у такому підході повинно стати якомога вагомим.

4. Негайно створити в країні схему управління ціноутворенням як нервової системи всієї економіки. Цінові стартові правила гри на продукцію (роботи, послуги) повинні бути однаковими для всіх без винятку галузей діяльності. Формування ціни виробництва (собівартості), планових нагромаджень (прибутку) або ціни пропозиції, правила встановлення на ринку ціни придбання, визначення прибутку і його розподілу (ком-

пенсації, недоплат) повинні бути однаковими для всіх галузей, передусім для сільськогосподарської, але з урахуванням участі ресурсу землі.

5. Домогтися поширення на агропромислове виробництво визначальної умови розвитку будь-якої діяльності в усіх сферах економіки – забезпечення економічного інтересу через власність, у т.ч. на землю, доходи, рівень оплати праці, преміювання за кращі результати роботи, економію витрат. Авансована у виробництво жива й уречевлена праця повинні стати рівноцінними факторами одержання кінцевого результату. Головною функцією держави в майбутньому має стати постійне забезпечення стабільних економічних “правил гри” і врахування при цьому особливостей функціонування агропромислової сфери. Тільки за цієї умови у виробників з'явиться інтерес до економії витрачання ресурсів, а отже, – до ефективного господарювання на селі.

6. Розвивати матеріально-технічну базу всіх суб'єктів господарювання аграрної сфери переважно за рахунок власних коштів суб'єктів господарювання, для чого слід створити їм умови для прибуткової діяльності та здійснення за рахунок цього необхідних відрахувань. Така база має забезпечити якнайповніше врахування природно-економічних умов виробництва, якісне зберігання й високотехнологічну переробку сільськогосподарської продукції.

Таким чином, тільки після розв'язання вищеперелічених вузлових передумов розвитку аграрної економіки (механізмів) можливими може стати вирішення питань такого змісту: організація та управління виробництвом, забезпечення матеріально-технічними ресурсами, оподаткування і страхування, концентрація і спеціалізація виробництва, його структуризація, освоєння внутрішнього та зовнішнього ринків.

Особливої уваги заслуговує одвічна економічна проблема – поетапне розроблення теоретичних основ розвитку відтворювального процесу в ринковому виробництві. Це вимагає глибоких знань і великих організаторських здібностей учасників ринку в конкурентному змаганні. Як складний конгломерат розвитку людського буття, аграр-

ний ринок поділяється на гаму специфічних сегментів, кожний з яких має свої теоретичні підвалини розвитку, що в свою чергу вимагає особливих наукових досліджень.

Виконання такого важливого завдання під силу тільки висококваліфікованому колективу вчених, яким повинен бути Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки".

Стаття надійшла до редакції 31.03.2016 р.

* * *

Новини АПК

Весняні польові роботи в Україні вийшли на фінішну пряму

На 02.06.2016 р.

I. Хід польових робіт

Ярі зернові та зернобобові культури (з кукурудзою) при прогнозі 7,3 млн га посіяні на площі близько 7,3 млн га, або 98% до прогнозу (у 2015 р. – 6,8 тис. га), в тому числі:

ранні ярі зернові посіяні на площі 2,4 млн га, або 101% (пшениці – 167 тис. га, або 102%, ячменю – 1,8 млн га, або 100%, вівса – 213 тис. га, або 100% та гороху – 229 тис. га або 103%); кукурудза на зерно посіяна на площі 4,4 млн га, або 98% до прогнозу (у 2015 р. – 4,3 млн га); гречка – на 136 тис. га, або 104% (у 2015 р. – 117 тис. га); просо – на 90 тис. га, або 74% (у 2015 р. – 86 тис. га); рис – на 12 тис. га, або 102% (у 2015 р. – 12 тис. га); сорго – на 64 тис. га, або 76%.

Сівба цукрових буряків проведена на площі 284 тис га, що становить 101% до прогнозу (у 2015 р. – 238 тис. га).

Соняшник посіяно на площі 5,3 млн га, або майже 101% (у 2015 р. – 4,6 млн га).

Соя – на площі 1,8 млн га, або 91% (у 2015 р. – 1,9 млн га).

За узагальненими даними регіонів вся посівна площа сільськогосподарських культур в усіх категоріях господарств під урожай 2016 року очікується в межах 26,5 млн га, або на рівні 2015 року.

Зернові культури в усіх категоріях господарств прогнозується посіяти на площі 14,4 млн га, або 54% у структурі посівних площ, що відповідає нормативам оптимального співвідношення культур у сівозмінах, в тому числі із посіяних 7,1 млн га озимих зернових збереглися та продовжують вегетацію посіви на площі 6,9 млн га.

Сівба ярих зернових культур прогнозується на площі 7,3 млн га. При цьому структура зернового клину під урожай 2016 року може дещо зрости за рахунок площ кукурудзи на зерно та пізніх круп'яних культур.

II. Забезпеченість та використання мінеральних добрив

За оперативними даними областей з урахуванням перехідних залишків господарства задекларували про наявність 1066,0 тис. т поживних речовин мінеральних добрив, або 113% до заявки, в т.ч. азотних – 777 тис. т, або 115%, фосфорних – 166 тис. т, або 108%, калійних – 124 тис. т, або 103 % до заявлених обсягів.

Господарствами придбано на 16 тис. т поживних речовин більше, або на 6% порівняно з минулим роком.

Наразі ситуація із забезпеченням господарств мінеральними добривами не викликає занепокоєння, цінова ситуація на них є стабільною. З початку весняно-польових робіт господарствами внесено 930,0 тис. т поживних речовин, або на 62 тис. т більше минулорічного показника, в т.ч. підживлення азотними добривами озимих зернових культур проведено на площі 6,8 млн га, або 98% до потреби.

Наявні залишки мінеральних добрив у господарствах складають майже 121 тис. т поживних речовин, які будуть використані для підживлення пізніх культур.

III. Засоби захисту рослин

Заявлена потреба сільгоспвиробниками в ЗЗР для проведення комплексу польових робіт становить близько 28,1 тис. т, у т.ч. гербіцидів – 18,4 тис. т. Господарствами придбано 28,5 тис. т пестицидів, у т.ч. 18,4 тис. т гербіцидів, що складає 100% до заявки.

Господарства активно проводять хімічне прополювання сільськогосподарських культур. У цілому, станом на 02.06.2016 захист рослин забезпечено на площі 25,0 млн га, в т.ч. проти бур'янів внесено гербіциди на площі 15,0 млн га.

IV. Паливо

Технологічна потреба сільгосптоваровиробників у пальному на період весняно-польових робіт у 2016 році складає 461 тис. т дизпалива та 117 тис. т бензину.

Придбано 233 тис. т дизпалива та 57 тис. т бензину, що становить відповідно 51% та 49% до потреби.

Прес-служба Мінагрополітики України